

МОНГОЛ ТИЛИ

Мугалим: Рыскелдиева А.З.

Монгол тили

- ▶ **Моңгол тили-**
моңголдордун тили, Моңголиянын мамлекеттик тили. Бул аталыш азыркы учурда Моңголиядагы жана Кытайдын Ички Моңголия аймагындагы моңгол тилдүүлөрдүн тили менен катар, жалпы моңгол тилин жана байыркы жазма моңгол тилин өз ичине камтыйт.
- ▶ Моңгол алфавити 35 тамгадан турат.

Салттуу монгол алфавити, жазуу түрүндө

Vowels		Consonants			
ᠠ	a a	ᠨ	Н n	ᠱ	Ш sh
ᠡ	э e	ᠨᠭ	ng	ᠲ	Т t
ᠢ	и i	ᠪ	б b	ᠳ	Д d
ᠣ	о o	ᠫ	п p	ᠴ	ч ch
ᠤ	у u	ᠬ	х h	ᠵ	Ж dzh
ᠥ	ө ou	ᠭ	г g	ᠶ	Й y
ᠦ	ү oo	ᠮ	м m	ᠷ	р r
ᠦᠡ	еe	ᠯ	л l	ᠪ	В v
		ᠰ	с s	ᠮᠤ	ф f

Сөздөрдүн жакындыгы (монгол, кыргыз)

	Кыргыз тилинде	Монгол тилинде	
	келегей	хэлгий	
	кереге «д	хэрэх	
	керчөө	хэрсэ(н)	
	тумоо	томоо	
	коломто	гал	
	кунажын	гунжин	

Мал чарбачылыкка байланышкан сөздөр

Төө жана уй чарбасына байланышкан сөздөр

байыркы түрк.	байыркы монг.	азыркы монг. тилинде	Казак тилинде	кыргыз тилинде	мааниси
атан тебе	атан тэбэ	атан тэмээ (н)	Атан түйэ	атан төө	костр. верблюд верблюд
бугра инген	бүгүра инген	буур ингэ	бура инген	буура инген	верблюд-самец верблюд-самка
ботук сыгыр тайлак ингек өкүз – бука – – –	ботугу – тайлак иниген үкер ком бука – бүр –	ботгоу үрен- тайлаг үнээ(и) үхэр хом бух бурунтаг суай гунж	бота сыйыр тайлак инек өгиз ком бука субай мурындык кунажын	бото сыйыр тайлак инек өгүз ком бука субай мурунтук кунажын	верблюжонок корова верблюжонок вол потник, вербюл. бык произв. яловая поводок телка

Мал чарбачылыкка байланышкан сөздөр

Жылкы чарбасына байланыштуу сөздөр¹

байыркы түрк	байыркы монг.	азыркы монг. тилинде	Казак тилинде	кыргыз тилинде	мааниси
адгыр ат –	ажырга аду, агт кунан	азрга адуун гунан	айгыр ат күнан	айгыр ат кунан	жеребец конь трёхлетняя лошадь
– йорга –	аргумак жыруга нокту	аргамаг жороо ногт	аргымак жорга нокта	аргымак жорго нокто	аргамакы, скакун иноходец недоузок
йылкы	морин кунажын	морь гунжин	жылкы кунажын	жылкы кунажын	лошадб (мерин) тёлка

Мал чарбачылыкка байланышкан сөздөр

Кой чарбасына байланыштуу сөздөр

байыркы түрк	байыркы монг.	азыркы монг. тилинде	Казак тилинде	кыргыз тилинде	мааниси
кон, кой көкен	коны көгне	хонь хөгне	кой көген	кой көгөн	овца веревки для при- вязывания яг- ненка
эрик	ирек	ирэг	ирик	ирик	костр. баран
- эчкү	серке -	сэрх ишиг тэх	серке эшки теке	серке эчки теке	козел-вожак козел козел-произво- дитель
- коч	теке куч	хуц	кошкар	кочкор	баран-произво- дитель

Адам баласынын жана айбанаттардын дене мүчөлөрүнө байланыштуу сөздөр

байыркы монгол	азыркы монгол	казак тилинде	кыргыз тилинде	мааниси
бийе	бие	бой	Бой	стан, рост, тело
мангнай	магнай	маңдай	маңдай	лоб
тангнай	тагнай	таңдай	таңдай	небо
көгемей	хөөмий	көмөй	көмөкөй	гортань
жирүке	зүрх	жүрөк	жүрөк	сердце
сакал	сахал	сакал	сакал	борода
алаган	алга	алакан	алакан	ладонь
кабырга	хавирга	кабырга	кабырга	ребра у грудины
чарай	царай	шырай	чырай	облик лица
кабирган	хавирган	кабырга	кабырга	ребро
сөйөм	сөөм	сүйөм	Сөөм	мера длины
тамыр	тамир	тамыр	тамыр	кров, сосуд
–	дал	далы	далы	лопатка
–	омруу	омырау	омуроо	грудь лош.

Эттен, сүттөн жасалуучу тамак-аш жана жүндөн, териден жасалуучу тиричилик буюмдар

байыркы монгол	азыркы монгол	казак тилинде	кыргыз тилинде	мааниси
сагамал сагам айырак куруд сири	саамал саам айраг хурууд шир	саумал сауын айран курт сири	саамал Саан Айран Курт Шири	кумыс доение, выдоение кислое молоко сушеный творог кожа крупного скота, сыромятка
тулум көнүк	тулам хөнөг	тулып конек	Тулуп Конок	мешок из шкуры кожаное ведро

Үй тиричилик буюмдарынын аттары

Элдердин социалдык-экономикалык укладынын байыркы абалын чагылдырат.

байыркы монгол	азыркы монгол	казак тилинде	кыргыз тилинде	мааниси
табак абдыра	табаг авдар	табак абдыра	табак абдыра	большая тарелка ящик, сундук
Сабага	саваа	сабау	сабоо	прутья для шерсти
сирдек	ширдэг	сырдак	шырдак	кошма с узорами
тугурга Босуга	туурга босго	туырлык босага	туурдук босого	кошма для юрты дверные стойки в юрте

Жаныбарлар дүйнөсүнө, аңчылыкка байланыштуу сөздөр

байыркы монгол	азыркы монгол	казак тилинде	кыргыз тилинде	мааниси
анг	аң	аң	аң	зверь
ангчы	анч	аңшы	аңчы	охотник
жегерен	зээрэн	жейрен	жейрен	жейран
бугу	буга	бугу	бугу	олень
барыс	барс	жолборыс	жолборс	тигр
ирбис ²	ирвэс	илбиρο	илбирс	леопард
бечин	бичин	мешин	мечин	обезьяна
курэн	хурэн	күзэн	күзөн	хорёк
бөкүн	бөкөн	бөкөн	бөкөн	сайгак

Жаратылыштын ар кандай кубулуштарына байланыштуу сөздөр

байыркы монгол	азыркы монгол	казак тилинде	кыргыз тилинде	мааниси
тенгри булыңгыр жута мөсу кырагу	тэнгэр булинггар зуд мөс хяруу	тэңир булыңгыр жуг муз кырау	теңир булаңгыр жуг муз кыроо	небо, небесный мираж падеж (скота) лёд иней

тенггис	тэнгэс	теңиз	дениз	море
толкыйан	долгион	толкын	толкун	волна
тогусун	тоосон	тозаң	ТОЗОҢ	пыль, песчанки

Металл жана металлдан жасалган буюмдар жөнүндөгү сөздөр

байыркы монгол	азыркы монгол	казак тилинде	кыргыз тилинде	мааниси
алтан	алтан	алтын	алтын	золото
болод	болд	болаг	болот	сталь
жес	зэс	жез	жез	медь
темур	темер	темир	темир	железо
жебе	зэв	жебе	жебе	стрела
така	тах	тага	така	подкова
тебене	тэвэн	тебеч	темене	большая игла